

Формування підприємницької компетентності

Пронікова І.В., канд. пед. наук, ст. викладач

*“Як добре, коли у людини є можливість
вибрати собі професію не за потребою, а
погодившись з душевними схильностями.”*

Али Апшерони

“Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності”.

Закон України “Про освіту”

Відповідно до статті 12 Закону України «Про освіту» (2017) ключовими для нової української школи визначено такі компетентності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;
- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його **життєві компетентності**, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

*“ **Компетентність** – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність ”*

Закон України «Про освіту» (2017)

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

- *Ключові компетентності* – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Ініціативність та підприємливість

Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави.

Вміння раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Ініціативність та підприємливість

Компетентнісний потенціал інформативної освіти:

- генерувати та реалізовувати інноваційні ідеї у різних предметних галузях і життєвих ситуаціях засобами інформаційних та комунікаційних технологій;
- планувати власну та групову діяльність для проектування і створення інформаційного продукту;
- ідентифікувати можливості в особистій, навчальній, професійній, економічній діяльності, оцінювати та враховувати власні сильні та слабкі сторони в командній і особистій діяльності для проектування та створення інформаційного продукту;
- аргументовано відстоювати свою позицію, вести переговори в процесі здійснення інформаційної діяльності;
- визначати сфери людської діяльності, які пов'язані з інформатикою та ІТ, для власного вибору майбутньої професії.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Ініціативність та підприємливість

Компетентнісний потенціал математичної освіти:

- генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення;
- використовувати критерії практичності, ефективності й точності, щоб обрати найкраще рішення;
- аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Ініціативність та підприємливість

Компетентнісний потенціал технологічної освіти:

- проектувати власну професійну діяльність відповідно до своїх схильностей, переваг і недоліків, мислити творчо, генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя для підвищення власного добробуту і розвитку суспільства та держави;
- формулювати цілі і завдання, розробляти план для їх досягнення, прогнозувати і нівелювати ризики;
- ухвалювати рішення й оцінювати їх ефективність, раціонально використовувати ресурси.

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»

Ініціативність та підприємливість

Компетентнісний потенціал природничої освіти:

- генерувати ідеї й ініціативи щодо проектної, конструкторської та винахідницької діяльності, ефективного використання природних ресурсів;
- прогнозувати вплив природничих наук на розвиток технологій, нових напрямів підприємництва;
- нівелювати ризики і використовувати можливості для створення цінностей для себе та інших у довкіллі;
- керувати групою (надихати, переконувати й залучати до діяльності, зокрема природоохоронної чи наукової).

Огляд теоретичних уявлень про роль і функції підприємця в економіці

Автор	Система поглядів на підприємництво
Р. Кантільон	Підприємець – суб'єкт діяльності, схильний до ризику
А. Сміт Д. Рікардо	Підприємець ототожнюється з функціонуючим капіталістом в сфері виробництва. Термін «підприємець» розглядався як синонім поняття «власник підприємства»
К. Маркс	Підприємець – капіталіст, що функціонує в сфері виробництва і експлуатує найману працю
Й. Шумпетер	Підприємець – феномен економічного розвитку, головна рушійна сила. Підприємець – новатор
Л. Мізес	Роль підприємця полягає у виробництві нових товарів, у створенні нових робочих місць, формуванні суспільного багатства
Ф. Гаєк	Підприємництво передусім пов'язане з особистою свободою, яка дає людині можливість раціонально розпоряджатися своїми здібностями, знаннями, інформацією та доходами. Сутність підприємництва – це пошук та вивчення нових можливостей, характеристика поведінки, а не вид діяльності.
Ж.-Б. Сей	Підприємництво розглядається як фактор виробництва
А. Маршалл	Функція підприємця в раціональному поєднанні факторів виробництва
П. Самуельсон	Підприємництво пов'язане з новаторством, а сам підприємець є сміливою людиною з оригінальним мисленням, яка домагається успішного впровадження нових ідей.
П. Друкер	Підприємництво – це конкретна діяльність, змістом якої є нововведення у всіх сферах, у тому числі в управлінні.

Сутність підприємливості

(К. Макконнелл і С. Брю)

- 1. Підприємець бере на себе ініціативу з'єднання ресурсів.*
- 2. Підприємець приймає основні рішення у процесі ведення бізнесу.*
- 3. Підприємець — це новатор.*
- 4. Підприємець — це людина, яка йде на ризик.*

Підприємець – це активний суб'єкт пошуку й реалізації нових можливостей у генеруванні та освоєнні новаторських ідей, розробленні нових продуктів і технологій, здійсненні інновацій та оволодінні перспективними факторами економічного розвитку.

Успіх підприємницької діяльності багато у чому залежить від здібностей і таланту людини, яка нею займається, в загальному розумінні – від **підприємливості** особи.

Міжнародні концептуальні документи та дослідження

- Зелена книга підприємництва в Європі (2003 р.)
- Рекомендація Європейського парламенту щодо навчання впродовж життя (2006 р.)
- Європейський акт з розвитку малого бізнесу (2008 р.)
- Комюніке : Переосмислення освіти: інвестування у навички для кращих соціально-економічних результатів (2012 р.)
- План дій з навчання підприємництва 2020 (2013 р.)
- Порядок денний розвитку нових навичок у Європі (2016 р)
- Європейська рамка підприємницької компетентності (2016 р)
- Звіт Евридики з підприємницької освіти у школі (2016 р)

«Підприємницькі навички» (англ., *entrepreneurial skills*) визначені необхідними навичками XXI століття і окреслені, як «трансверсальні».

«Трансверсальні навички » (англ., *transversal*) – це уміння й навички, які були здобуті в одному контексті, або для вирішення однієї задачі чи проблеми, а можуть бути застосовані в іншому контексті (здатність критично мислити, брати ініціативу, вирішувати проблеми та співпрацювати в команді, долати бар'єри і адаптуватися до непередбачуваних подій щодо власному розвитку та подальшої кар'єри)

«Навчання підприємництва» (англ., learning entrepreneurship) – побудова (створення) знань і навичок для підготовки до початку бізнесу а також щоб навчитись бути успішним різними шляхами.

«Підприємницька освіта» (англ., entrepreneurship education) – освітній процес, спрямований на розвиток навичок та здатності людини перетворювати креативні ідеї у підприємницькі дії.

EntreComp

(Entrepreneurship Competence Framework)

Рамка підприємницької компетентності **EntreComp** розроблена Об'єднаним дослідницьким центром (JRC) Європейської комісії.

Рамка визначає підприємливість як **наскрізну компетентність**, яку громадяни можуть застосовувати у всіх сферах життя, починаючи з піклування про **власний розвиток**, до активної участі у житті суспільства, **входження на ринок праці** в ролі працівника або самозайнятої особи, а також до **заснування власної справи** (культурної, соціальної чи комерційної).

EntreComp

- **Підприємливість** – це коли Ви користуєтесь можливостями та ідеями і втілюєте їх у цінність для інших. Створена таким чином цінність може бути фінансовою, культурною або соціальною .
- Це визначення сфокусоване на створенні цінності незалежно від її типу чи контексту. Воно охоплює створення цінності у будь-якій сфері життєдіяльності і можливому вартісному ланцюжку. Воно означає створення цінності у **приватному, публічному та інших секторах**, а також у будь-якому поєднанні цих секторів.

EntreComp

Рамка EntreComp складається з трьох сфер компетентностей:

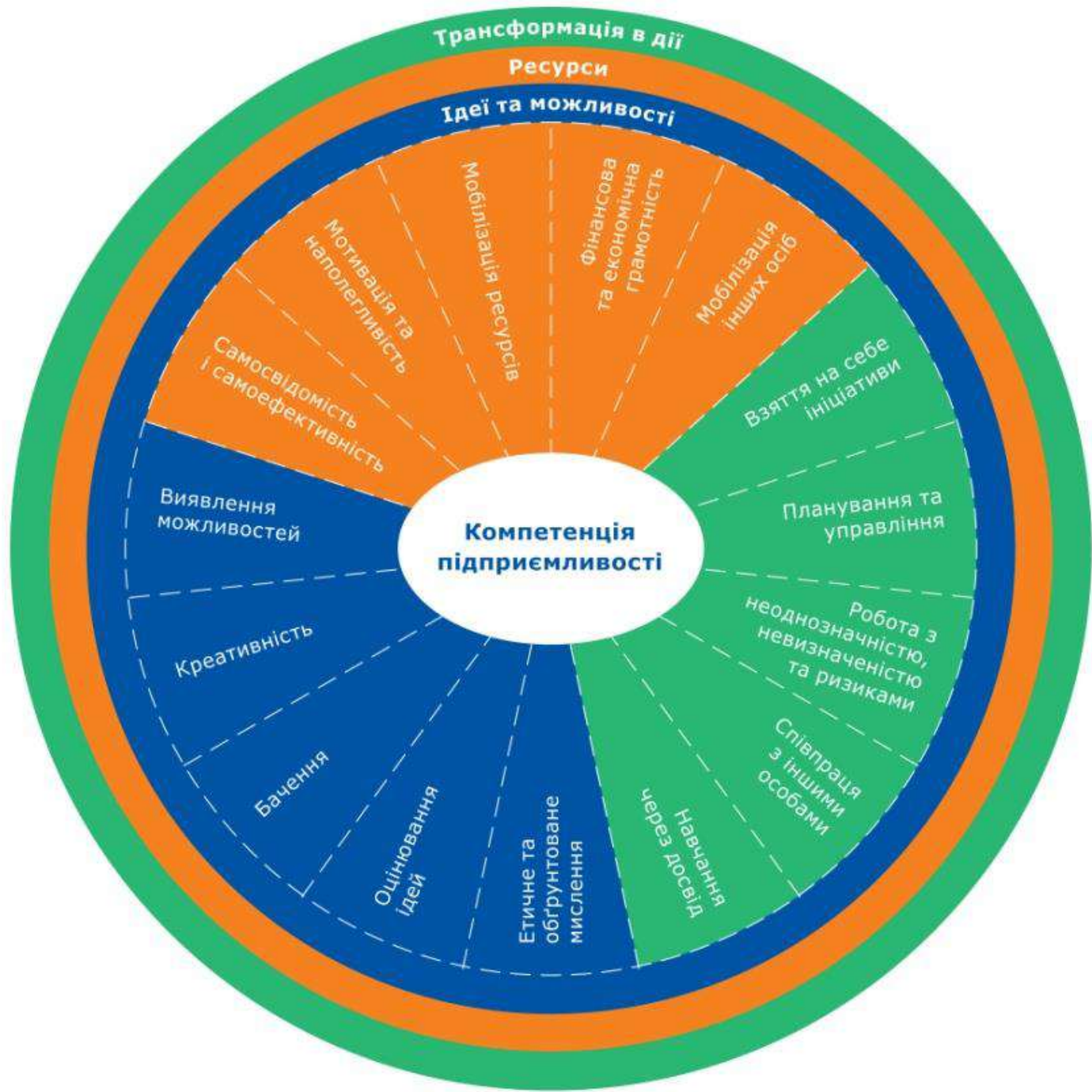
«Ідеї та можливості»

«Ресурси»

«Трансформація в дії»

Кожна сфера включає п'ять компетентностей, які разом є складовими елементами підприємливості як ключової компетентності.

Рамка розвиває 15 компетентностей.

EntreComp

Ідеї та можливості

1.1 Виявлення можливостей

Використовуйте свою уяву і здібності, щоб визначити можливості для створення певної цінності

1.2 Креативність

Розвивайте креативні та змістовні ідеї

1.3. Бачення

Працюйте, керуючись своїм баченням майбутнього

1.4 Оцінювання ідей

Максимально використовуйте ідеї та можливості

1.5 Етичне та обґрунтоване мислення

Оцінюйте наслідки і вплив ідей, можливостей і дій

EntreComp

Ресурси

2.1 Самосвідомість і самоєфективність

Вірте у себе і продовжуйте розвиватись

2.2 Мотивація і наполегливість

Не втрачайте концентрації і не здавайтесь

2.3 Мобілізація ресурсів

Зберіть необхідні Вам ресурси і керуйте ними

2.4 Фінансова та економічна грамотність

Розвивайте фінансові та економічні «ноу-хау»

2.5. Мобілізація інших осіб

Надихайте інших, викликайте у них ентузіазм і залучайте до справи

EntreComp

Трансформація в дії

3.1 Ініціативність

Дійте

3.2 Планування та управління

Ставте пріоритети, організуйте та проводьте послідуочий контроль

3.3 Долання бар'єрів, пов'язаних із неоднозначністю, невизначеністю та ризиками

Приймайте рішення стосовно непевності, двозначності та ризику

3.4 Співпраця з іншими особами

Створюйте команду, співпрацюйте і гуртуйте довкола себе людей

3.5 Навчання через досвід

Вчіться в процесі діяльності

EntreComp

- Рамка спрямована на встановлення містку між світом освіти та занятості через формування та розвиток підприємницької компетентності.

Нормативно-правові акти

- Закон України «Про підприємництво» »(1991)
- Закон України «Про підприємства в Україні» »(1991)
- Закон України «Про господарські товариства»(1991)
- Закон України «Про власність» (1992)
- Господарський кодекс України (2003)
- Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» (2012),
- Концепція загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки (2013 р.)
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016 р.)
- Закон України «Про освіту» (2017)
- Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (2017 р.), та інших документів.

Наскрізні змістові лінії

Підприємливість та фінансова грамотність

Екологічна безпека і сталий розвиток

Громадянська відповідальність

Здоров'я і безпека

НЛ «Підприємливість та фінансова грамотність» передбачає:

- опанування практичних навичок у розв'язанні фінансових питань;
- розвиток лідерських ініціатив, підприємливості, здатності успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі з урахуванням або без урахування досягнення комерційної мети;
- формування навичок раціонального мислення, що дасть змогу ухвалювати ефективні рішення працівникам та роботодавцям як активним учасникам світової економіки та відповідальним громадянам;
- особистий розвиток, активне громадянство, соціальне включення та професійні навички.

Творення підприємницького тла через зміст уроку

- *Інтегрованість змісту урок.*
- *Пов'язаність змісту уроку з реальним світом*
- *Практична цінність інформації*

Творення підприємницького тла через форми роботи

- *застосування інтерактивних методів навчання*
- *проектна діяльність*
- *організація екскурсій (банк, фірма тощо).*
- *звернення до досвіду учнів*

Сфери підприємництва

- **Виробниче підприємництво** - це діяльність, спрямована на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, які підлягають наступної реалізації споживачам. Функція виробництва в даному виді підприємництва є основною.
- **Комерційне підприємництво** - діяльність, основу якої складають товарно-грошові відносини і торгово-обмінні операції, тобто перепродаж товарів і послуг. На відміну від виробничо-підприємницької діяльності тут немає високої потреби у виробничих ресурсах, у структурі капіталу переважає оборотний.
- **Фінансове підприємництво** - це різновид комерційного підприємництва, оскільки об'єктом його купівлі-продажу виступає специфічний товар: гроші, валюта, цінні папери (акції, облигації, векселі). Фінансова діяльність пов'язана і з виробничою, і з комерційною, однак вона може бути і самостійною: банківське, страхова справа та ін.

Сфери підприємництва

Технологічне підприємництво - створення нового бізнесу, в основу стійкої конкурентної переваги якого покладена інноваційна високотехнологічна (наукомістка) ідея.

- **Стартап** (від англ. Startup company, startup, букв. «Стартує») - компанія з короткою історією операційної діяльності. Проект, який представляє будь-яку ідею і вимагає матеріальних і інших цінностей для розвитку.
- **Венчурний капітал** (англ. Venture - ризикований, авантюрний) - капітал вкладників, призначений для фінансування нових, зростаючих або тих які змагаються за місце на ринку підприємств і фірм (стартапів) і тому зв'язаний з високою або відносно високим ступенем ризику; довгострокові інвестиції, вкладені в ризиковані цінні папери або підприємства, в очікуванні високого прибутку.

Соціальне підприємництво - використання стартапів та інших засобів підприємництва для розробки, фінансування та реалізації рішень соціальних, культурних або екологічних проблем.

Сфери підприємництва

- **Технологічне підприємництво** - створення нового бізнесу, в основу стійкої конкурентної переваги якого покладена інноваційна високотехнологічна (наукомістка) ідея.
- **Стартап** (від англ. *Startup company, startup*, букв. «Стартує») - компанія з короткою історією операційної діяльності. Проект, який представляє будь-яку ідею і вимагає матеріальних і інших цінностей для розвитку.
- **Венчурний капітал** (англ. *Venture* - ризикований, авантюрний) - капітал вкладників, призначений для фінансування нових, зростаючих або тих які змагаються за місце на ринку підприємств і фірм (стартапів) і тому зв'язаний з високою або відносно високим ступенем ризику; довгострокові інвестиції, вкладені в ризиковані цінні папери або підприємства, в очікуванні високого прибутку.

Міжнародні освітні проекти

- «Junior Achievement Ukraine (США),
- «Тренери для тренерів» (НРЕО, США),
- «Ділова активність» (Даремський університет (Велика Британія),
- «Спільнота споживачів та громадські об'єднання» (спільний проект Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй).
- Програми розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II), завдяки якій був розроблений навчальний комплекс «Фінансова грамотність».
- Шкільна академія підприємництва (ОРЕ, Польща); навчальні матеріали “Уроки з підприємницьким тлом”

Фінансова грамотність

Матеріали курсу «Фінансова грамотність» отримали відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, тому є на сьогодні основним орієнтиром для вчителя в упровадженні наскрізної змістовної лінії «підприємливість та фінансова грамотність» у навчально-виховний процес.

Курс орієнтований на вироблення **практичних** вмінь, навичок та компетентностей.

Фінансова грамотність

- Фінансова абетка 2 клас (17 год.)
- Фінансова арифметика 3 клас (17 год.)
- Фінансова поведінка 4 клас (17 год.)
- Родинні фінанси 5 клас (17(35) год.)
- Фінансово-грамотний споживач 6 клас (17(35) год.)
- Фінансова культура 7 клас (17(35) год.)
- Прикладні фінанси 8 клас (17(35) год.)
- Економіка & Фінанси 9 клас (17(35) год.)
- Фінансова грамотність.
Фінанси. Що? Чому? Як? 10 (11) клас (35 (105) год.)

Фінансова грамотність

Загальні цілі, які реалізуються під час вивчення курсу:

- засвоєння фундаментальних знань про фінансове життя суспільства: основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій;
- формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності тощо
- сприяння розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг, платника податків тощо;
- підтримка інтересу до вивчення предметів економічного спрямування;
- формування фінансової культури.

Фінансова грамотність

Основні завдання курсу полягають у тому, щоб через практичну діяльність, адаптовану до вікових особливостей учнів, сформувати певні економічні компетентності:

- *розуміння ролі фінансових установ в економіці;*
- *уміння знаходити інформацію про конкретні види фінансових послуг, що їх надають різні фінансові установи;*
- *уміння визначати доцільність користування тими чи іншими фінансовими послугами;*
- *навички оцінки переваг та недоліків різних фінансових продуктів.*

Prometheus

- Курс «Як створити стартап»
- Курс «Підприємництво. Власна справа в Україні»
- Курс «Бізнес-англійська»
- Курс «Фінансовий менеджмент»
- Курс «Юридичні аспекти створення та ведення бізнесу в Україні»
- Курс «Соціальне підприємництво»

EdEra

- Курс «Соціальне підприємництво та конкурентоспроможність»
- Курс «ДНК лідерів»
- Курс «Smart exporter: електронні ресурси, регулювання та вимоги для експорту до ЄС».

3. Google Digital Workshop

- Курс «Допоможіть клієнтам знайти вас у мережі»
- Курс «Основи цифрового маркетингу»
- Курс «Пропонуйте свої товари та послуги в інших країнах»
- Курс «Навчіться розуміти клієнтів та їхню поведінку у мережі»
- Курс «Навчіться впевненіше розповідати про свої сильні сторони»
- Курс «Опануйте основи машинного навчання» та ін.

4. Будуй своє!

- Курс «Як відкрити власний бізнес»
- Курс «Формула швидкого росту бізнесу»
- Курс «Основи франчайзингу»
- Курс «Як побудувати системний бізнес»
- Курс «Облік та фінанси тощо»
- Більшість курсів призначені для початківців, або тих, хто тільки має намір відкрити свій бізнес та хоче дізнатись детальніше ті чи інші питання, з якими досвідчені підприємці стикаються щодня.

5. Coursera

-

«Більша частина з того, що ви чуєте про підприємництво, неправда. Воно не диво, воно не таїнство, і воно не має ніякого відношення до ген.

Підприємництво – це дисципліна і, як будь-якої дисципліни, йому можна навчитися. Все що для цього потрібно, це заповзятливе суспільство, в якому інновації та підприємливість є нормою, чимось сталим і безперервним»

Пітер Друкер

Дякую за увагу!